

TEXTILKRISEN

Av direktör ERIC BRODÉN

ATT DEN svenska textilindustrin verkligen befinner sig i en kris, därom tala de ofta förekommande driftsnedläggelserna inom denna bransch sitt tydliga språk. Orsakerna till denna kris äro olika för olika branscher och det är därför nödvändigt för att få en riktig bild av det hela att behandla dessa frågor branschvis.

Den västeuropeiska bomullsindustrin hade före kriget en kapacitet, som räckte dels till ländernas eget behov och dels till en större export till transoceana länder, framför allt kolonierna. Under sista världskriget var det nödvändigt för att trygga försörjningen av textilvaror att bygga ut bomullsindustrin i framför allt Englands kolonier. I början av 1950-talet hade koloniernas bomullsindustri utvidgats till sådan storlek att den inte blott täckte dessa länders behov utan även tillät en icke oväsentlig export till andra länder. Den europeiska bomullsindustrin förlorade på så sätt större delen av sin exportmarknad och kapaciteten på detta område blev därför alldeles för stor. På grund därav har konkurrensen på bomullsområdet i Europa blivit synnerligen hård. När sedan Japan

och Indien började blanda sig i leken blev konkurrensen så hård att de flesta industrier inom denna bransch visade ett ganska kraftigt driftsunderskott.

Inom ylleindustrin är bakgrunden till den hårda konkurrensen en annan. Under sista världskriget byggdes ylleindustrin ut i de krigförande länderna för att täcka dels arméns stora behov och dels det civila behovet. Det var därför naturligt att efter kriget konkurrensen blev mycket hård. Till detta kom problemet med importen av billiga varor av riven lump från Italien, de s. k. Pratovarorna; en fråga som så ingående behandlats i pressen att den inte behöver närmare belysas. Importen av dessa varor är så stor som en tredjedel av hela den svenska produktionen av ylleveror och blir därigenom helt prisbildande för dessa.

För övriga branscher inom textilindustrin har kanske den hårdaste konkurrensen kommit från öststaterna. I många fall kostar den färdiga textilvaran från dessa länder icke mer än däri ingående råvara. Då dessa länder ha fått väl tilltagna textilkvoter i de bilaterala handelsavtalen har textilexporten till Sve-

rige blivit av en sådan omfattning att den har blivit prisbildande trots varans mestadels lägre kvalitet. Att kvoterna ha blivit så stora beror till stor del på svenska önskemål om export bl. a. av lantbruksprodukter och önskemål från myndigheternas sida att ta hem likvider för nationaliserad svensk egendom i öststaterna. Detta är orsaken till att Sverige är öststaternas största kund på textilvaror och en del år har tagit hand om ca 25 % av textilexporten från dessa länder.

Att Sverige blivit så hårt utsatt för konkurrens från alla håll inom textilområdet beror nog på att vi ha de lägsta tullarna i Europa samtidigt som importen hit är så gott som helt fri från restriktioner.

Branschens arbetsgivareorganisation, Sveriges Textilindustriförbund, och arbetareorganisation, Svenska Textilarbetareförbundet, ha under åren 1955–1958 gjort en omfattande undersökning av textilindustrins problem och därvid kommit till en del beaktansvärda resultat, som jag tillåter mig att delvis återge här nedan.

Utredningen har konstaterat att enligt deras beräkningar under åren 1951–1955 den svenska textilindustrin gjort sammanlagda förluster på 185 mill. kr. eller ca 10 % av det i textilindustrin arbetande egna kapitalet. Dessa förluster ha till större delen täckts genom att de vid krisens ingång befintliga lagerreserverna helt eller delvis förtärts. Hade dessa reserver ej funnits

skulle sannolikt större delen av den svenska textilindustrin vara borta idag och man kan verkligen fråga sig, om det inte är synnerligen oklokt att genom de nya skattelagarna nedbringa dessa reserver, som utan tvivel är det effektivaste medlet att utjämna konjunkturererna.

Det talas ofta om att den svenska textilindustrin kraftigt ökat sin produktionsapparat under och strax efter kriget och att nu en nödvändig nedbantning måste ske. Detta är en rent felaktig uppgift. Mellan 1937 och 1957 har arbetareantalet inom textilindustrin minskat med 27 % under det att hela den svenska industrins arbetareantal under samma tid ökat med samma antal procent. Som textilkonsumtionen under dessa år stigit avsevärt har därför importen ökats väsentligt. År 1937 täckte den svenska industrin konsumtionen till 74 % men idag endast till 63 %.

Investeringarna inom textilindustrin efter kriget ha visserligen varit stora, men de ha så gott som helt använts för att rationalisera tillverkningen, icke för att utvidga produktionen. Produktionsökningarna ha uppgått till knappt 1 % om året och detta trots att arbetareantalet har visat så kraftig nedgång. Produktivitetsökningen inom textilindustrin till följd av genomförda rationaliseringar har under de sista 20 åren genomsnittligt varit högre än för hela den svenska industrin. Vid en jämförelse med

utlandet finner man att den svenska textilindustrins produktivitet är större än alla andra länders utom Förenta Staternas. Det är alltså inte en dåligt rationaliserad industri, som idag utsättes för mycket stora påfrestningar.

Ibland får man höra att det vore mycket bättre för Sverige om hela vårt textilbehov täcktes genom import. Ett sådant yttrande kan knappast komma från den som sysslar med exportaffärer. Han vet mycket väl att priset på en viss vara beror på hur stor konkurrensen i ett visst land är. Av avgörande betydelse är därvidlag hur stor den inhemska produktionen är och hur starkt motstånd den kan bjuda importen. Vissa grenar av den svenska textilindustrin ha tidvis kunnat exportera vissa varor till bl. a. grannländerna, där tillverkning icke har förekommit av motsvarande vara och man har därvid erhållit avsevärt högre priser än i Sverige. Man kan därför med största sannolikhet förutspå, att skulle den svenska textilindustrin försvinna finge vi räkna med att betala högre pris för textilvarorna här i landet än i Europa för övrigt, under det att vi idag ha de lägsta priserna inom vår kontinent.

Vidare tror jag att det vore synnerligen riskabelt för ett land som Sverige att ha ett ensidigt näringsliv och därigenom bli åtskilligt känsligare för växlande konjunkturer än hittills. Av den ovan nämnda partsutredningen framgår

att textilindustrin under 1920-30-talen var den näringsgren som hade den jämnaste sysselsättningen.

Det aktuella läget för textilindustrin varierar något för olika branscher. Under första halvåret i år har ylleindustrin visat en relativt kraftig nedgång, likaså triåindustrin, under det att bomullsbranschen har varit relativt oberörd. Under sista tiden har dock denna bransch liksom även rayonsilkesbranschen fått känna på något hårdnad konkurrens och därmed även något sämre orderingång. Enligt uppgift är för närvarande antalet helt arbetslösa 1 380 inom textilbranschen och dessutom arbetar något över 3 000 arbetare på kortare arbetstid än normalt.

Inför denna dystra bild av textilindustrins nuvarande konkurrensförhållanden frågar man sig, om den har några möjligheter att överleva den kris, som den nu befinner sig i. Det mest glädjande i detta sammanhang är att av den av partsutredningen gjorda undersökningen framgår, att konsumtionen av textilvaror normalt stiger i ungefär samma takt som lönerna. Vidare har under de sista åren ingen utvidgning skett av textilindustrin i världen utan snarare har kapaciteten för varje år minskat något på grund av att gamla maskiner ej ha ersatts med nya i samma takt som tidigare. Som en följd av detta torde inom några år textilkonsumtionen komma upp till en sådan storlek att den motsvarar tillverk-

ningskapaciteten ute i världen. Det är ej heller troligt att låglöneländerna då komma att ytterligare öka sin textilindustri då de funnit att det finns andra branscher, som äro mera lönande för dem att taga itu med än textilindustrin. De verkstadsprodukter, som nu börja komma från dessa länder, visa just denna tendens. Det är därför troligare att konkurrensförhållandena om några år åter blivit normala och att textilindustrin kan beräknas ge samma avkastning som annan industri.

Textilindustrin är redan nu en kapitalkrävande industri och man beräknar att investeringen per anställd arbetare idag är 85 000 kr. Endast den kemiska industrin och massaindustrin uppvisa högre siffror. Som vårt löneläge i förhållande till övriga länder i Västeuropa fortfarande är ganska högt fordras för att textilindustrin skall kunna kompensera denna löneskillnad att produktiviteten måste vara avsevärt högre än i dessa länder. För detta fordras framför allt ökad specialisering och inriktning på mera kapitalkrävande tillverkningar och att genom tillverkning i långa serier skapa förutsättningar för en längre driven automatisering. Vidare bör den svenska textilindustrin ha möjligheter att genom tekniskt utvecklingsarbete, skickliga yrkesarbetare och konstnärlig utformning skapa produkter, som kunna säljas till sådana priser att även höga lönekostnader kunna

täckas. Dessa tvenne utvägar att nedbringa tillverkningskostnaderna beteckna ju tvenne motsatta utvecklingslinjer, som dock i vissa fall kunna kombineras och därigenom ge ökad konkurrenskraft.

En övergång till frihandel i Europa på det sätt, som nu diskuteras, kommer med all säkerhet att medföra avsevärda övergångssvårigheter för den svenska industrin i allmänhet på grund av vårt höga kostnadsläge. En harmonisering av kostnaderna i Europa är förmodligen en förutsättning för att en sådan frihandel skall kunna bli bestående i längden. På något sätt kommer å andra sidan importen från låglöneländerna att bromsas inom denna gemensamma marknad varigenom trycket på vår industri lättas. Av avgörande betydelse i en gemensam marknad är att verkligen alla handelshinder bortskaffas. En ursprungskontroll kan mycket väl leda till att leveranserna försenas i så hög grad att export blir omöjlig. Detta gäller i hög grad för varor som bli omoderna eller förstörda genom lagring. Lyckligt vore därför om antingen en viss harmonisering av tullmurarna kunde ske eller att strikta regler skulle kunna utarbetas för »nationalisering» av varan. Kan ovan nämnda problem klaras tror jag för min del att även den svenska textilindustrin skall klara påfrestningarna genom den gemensamma marknaden och på grund därav ökad konkurrens från Europa, även

om övergångstiden säkerligen blir besvärlig.

Det är naturligtvis synnerligen vanskligt att förutspå något om textilindustrins framtid. Ett är dock ganska säkert och det är att botten ännu ej är nådd utan att vi få vänta oss ytterligare inskränkningar i produktionen. Får emellertid industrin en viss hjälp till självhjälp genom att den svåraste dumpingen stoppas på något sätt, torde nog de

flesta textilindustrierna här i landet klara sig över den svåra period som återstår till dess att konsumtionen i Europa ökat så mycket att den tillgängliga tillverkningskapaciteten kommer att tagas i anspråk. Då kommer också säkert de nuvarande dumpingtendenserna av naturliga skäl att minskas och normala konkurrensförhållanden komma åter att bli rådande även för Sveriges del.